

Carlas Rogersas ir aš: mintys apie mokymą

Li-Te Li

Įžanga

“Būties klausimais domėjausi iš vaikystės. Visada norėjau žinoti, iš kur atsiradau ir kur išeisiu. Koks gyvenimo tikslas ir kokia ryšių su kitais žmonėmis prasmė? Kas egzistuoja tame pasaulyje, kuris mums nematomas? Su tokiais galvoje kirbančiais klausimais įžengiau į mokyklą, tikėdamasi, kad mokslas išsklaidys mano abejones ir patenkins smalsumą. Dievinau literatūrą ir mėgau skaityti. Skaitymas man buvo lyg dialogas su autoriumi, žinoma, ir su veikėjais. Tačiau mano laikais šį dialogą mokykloje nuolat nutraukdavo įgūdžių lavinimas. Buvau mokoma, kaip tarti kiekvieną žodį, įsidėmėti kiekvieno sakinio struktūrą, pabaigti kiekvieną pratimo klausimą ir tiksliai užpildyti kiekvieną testą. Technika ir metodai – štai ko buvau mokoma. Žinios, o ne išmintis padėjo per egzaminus, bet *jos* netenkino mano, kaip asmenybės, poreikių” (Li, 2000, p. 47).

Tapti asmenybe visuomet buvo pagrindinis mano troškimas. Ir nors mokykloje emocinėms problemoms trūko vietos, kelių mąstančių mokytojų, nuoširdžiai ir be jokio apsimetimo mane globojančių, dėka mokyklos gyvenime būta ir skaisčių dienų. Tų žmonių įkvėpta ir pakylėta, prieš penkiolika metų aukštesniojoje profesinėje mokykloje oficialiai pradėjau mokytojos karjerą, vildamasi padėti jaunuoliams išaugti brandžiomis asmenybėmis. Tačiau jau pačią pirmą savo mokytojavimo dieną aš, kaip ir kiti mokyklos mokytojai, buvau pašaukta užsukti į tuščią savo klasę tuo metu, kai visi mokiniai buvo sukviesti į savaitinį renginį sporto aikštelėje.

Ką turėčiau tuščioje klasėje veikti? Buvau naujokė, tad neturėjau žalio supratimo. Tuomet pro mokyklos garsiakalbį pasigirdo reklus balsas, įsakantis mokytojams tuščiose klasėse apžiūrėti kiekvieno mokinio krepšį, suolą ir patikrinti, ar kartais juose nėra to, ko atsinešti nevalia: lūpdažių, asmeninių grotuvėlių, romanų ir t. t. Buvau priblokšta! Ar tikrai turėčiau atlikti kratą? Buvau naujokė mokytoja, taigi privalėjau daryti, kas man sakoma. Tačiau, mano galva, taip elgtis nebūtų buvę nei teisinga, nei padoru. Tad joks garsiakalbis neužslopino mano sąžinės balso: nusprendžiau būti sąžininga sau pačiai ir neapsimetinėti prieš mokinius. Tai buvo pirmoji mano, mokytojos, darbo diena, ir nuo to laiko su panašiais reikalavimais ir apsimetinėjimu susidurdavau nuolat. Mokykloje tai vyko kur kas dažniau, nei kada nors anksčiau būčiau galėjusi pamanyti.

Kai dėčiau aukštesniojoje mokykloje, man ne kartą buvo sakoma: “Nešvaistik energijos. Šitiems mulkiams ir penkių sakinių per valandą per akis!” Dabar dėstau suaugusiesiems, bet panašus požiūris išlikęs ir čia. Mokytojai mėgsta spręsti, ką mokiniai turi žinoti, o ko – ne. Metų metus pratinti pasikliauti vien mokytojais, mokiniai su pasitenkinimu priima tai, ką mokytojas pateikia arba ko nesugeba pateikti. Mokytojas, pasitikintis mokinių jėgomis ir skatinantis juos priimti sprendimus, sulauks tiek pačių mokinių, tiek administracijos, kuri ypač bijo netikrumo ir chaoso, prieštarų vertinimų. Kartą vienas aukštesniosios mokyklos mokinys man pasakė: “Mums patinka, kai su mumis elgiamasi kaip su galvijais, nes mes tokie ir esame”. Mokytojų ir mokinių santykiuose neužčiuopsi jokių apmąstymų, jokių vidinių atradimų, jokios laisvės ir jokio pasitikėjimo. Atrodo, kad mūsų ugdymo sistemoje, ypač mokant anglų kalbos, “formuoti visapusiškai brandžią asmenybę” nepasiekiamas mitas.

Carlo Rogerso darbai patvirtina mano mintis apie visapusės asmenybės ugdymą ir teikia atgaivos džiaugsmo. Tačiau raštingumo tyrimuose Carlas Rogersas minimas retai. Ką tu noriu pasakyti? Šiame straipsnyje siekiama užčiuopti ryšį tarp Carlo

Rogerso ir raštingumo ugdymo, trumpai supažindinama su svarbiausiu Rogerso indėliu ir aptariama, kaip jo idėjos diegiamos Taivane mokant anglų kaip užsienio kalbos.

Carlas Rogersas apie ugdymą

Psichologas Carlas Rogersas (1902-1987), "į konsultuojamąjį orientuotas", arba nedirektyviosios, teorijos pradininkas, visą savo profesinį gyvenimą skyrė žmogaus bendravimo gebėjimams ugdyti. Jis ne tik sukūrė ir išplėtojo naują nedirektyviąją psichoterapijos kryptį, "orientuotą į konsultuojamąjį", arba į asmenybę, bet ir įrodė žmogaus ryšio su žmogumi svarbą, ypač turint galvoje tokius visuomeninių profesijų atstovus kaip psichologai, socialiniai darbuotojai, pedagogai, dvasininkai ir pan. (Kirschenbaum, Henderson, 1989; Jiang, 2001).

Labiausiai Carlas Rogersas išgarsėjo savo darbais apie esmines terapinių tarpusavio santykių sąlygas (nedirektyvioji, į asmenybę orientuota terapija). Šios esminės sąlygos – tai atitikimas, pritarimas ir užuojauta.

Atitikimas, arba kongruencija, reiškia, kad asmenybė sąmoningai suvokia savo patiriamus jausmus. Kitais žodžiais tariant, žmogus, išgyvenantis tam tikrus jausmus, prirėkęs gali pranešti apie juos kitiems. Pritarimas, Rogerso darbuose kitaip dar vadinamas įvertinimu ir pasitikėjimu, – tai nesavanaudiškas rūpinimasis kitu žmogumi. Taip besirūpinantis asmuo pasitiki kitais žmonėmis, kad ir kokie netobuli jie būtų. Užuojauta – tai ne tik gebėjimas įsijausti į kito žmogaus vaidmenį ar stengimasis pakartoti paskutinius konsultuojamo asmens pasakytus žodžius (Rogers, 1961, 1980). Užuojauta – tai ir atidus išklausymas nekritikuojant, ir supratimas.

Carlo Rogerso indėlis labai svarus ne tik konsultacinėje psichologijoje ir psichoterapijoje, bet ir ugdymo sistemoje. Vėlesniuose savo darbuose psichologas atskleidė, kad šios tarpasmeninių santykių idėjos pravarčios ir naudingos nagrinėjant įvairias žmonių sąveikas. Savo tyrimus Rogersas tęsė ir ugdymo srityje: čia buvo plačiai taikomi terapinių tarpusavio santykių metodai. Jo ugdymo reformos apėmė mokytojo pagalbininko, į mokinį orientuoto mokymo ir laisvėjimo koncepcijas.

Mokytojas kaip pagalbininkas

"Neseniai vienas mokytojas manęs paklausė, kokių norėčiau sulaukti ugdymo permainų. Į tai atsakiau, kaip tuo metu sugebėjau, bet pats klausimas įstrigo man į širdį. Tarkim, turiu stebuklingąją lazdelę, kuri gali ugdymo sistemoje pakeisti tik vieną dalyką. Ką tuomet ryžčiausi daryti?

Galiausiai nutariau, kad įsivaizduojamoji burtų lazdelė, galinti įvykdyti tik vieną norą, turėtų vienu mostu priversti visus pedagogus užmiršti, kad jie – mokytojai" (Rogers, 1983, p. 135).

Carlas Rogersas ne kartą yra pareiškęs, kad mokymas – "palyginti nesvarbi ir smarkiai pervertinama veikla" (Rogers, 1983, p. 119). Jis prieštaravo teiginiui, kad mokymas – tai instrukcijų kitam žmogui teikimas. Jo nuomone, paprastas žinių perdavimas yra prasmingas tik nekintamoje aplinkoje. O kadangi mūsų pasaulis visąlaik keičiasi, mokymo tikslas – padėti lengviau įgyti žinių. Jis taip pat pabrėžė, kad išsilavinęs žmogus yra tas, kuris moka mokytis, o ne tas, kuris tik pasikliauja statistinėmis žiniomis. Remiantis Rogerso į asmenybę orientuotos terapijos teorija, skatinamasis mokymas apima tokias ypatybes kaip tikroviškumas, įvertinimas-pritarimas – užuojauta ir supratimas.

Tikroviškumas, pagrindinis skatinamojo mokymosi elementas, reikalauja, kad mokytojas būtų tikras, nuoširdus žmogus tiek sau pačiam, tiek mokiniams. Kitais žodžiais tariant, mokytojas yra žmogus, o ne "beveidis mokomosios programos reikalavimų įsikūnijimas" ar "sterilus vamzdelis, kuriuo žinios iš vienos kartos perduodamos kitai" (Rogers, 1983, p. 122). Gebėjimas įvertinti, pritari, užjausti – kitas

svarbus skatinamojo mokymo elementas. Rogersas pabrėžia gebėjimą vertinti mokinį kaip būtybę, turinčią pačių įvairiausių trūkumų, jausmų ir gebėjimų. Pasitikėjimas ir meilė daro mokymąsi veiksmingesnį. Ir galiausiai skatinamasis mokymas – tai užuojauta ir supratimas. Mokytojas pagalbininkas pasaulį vertina mokinio akimis. Kitais žodžiais, tokio mokytojo tikslas – paprasčiausiai mokinį suprasti, jo nevertinant ir neteisiant pagal savo paties kriterijus.

Mokytojas, laiką tokio požiūrio, nustoja buvęs mokytoju, o tampa tarpininku, suteikiančiu mokiniams laisvę ir galimybę mokytis. Rogersas mano, “kad jei iš šimto nors vienas mokytojas išdrįstų surizikuoti ir tapti pačiu savimi, išdrįstų pasitikėti, išdrįstų suprasti, tuomet į ugdymo sistemą plūstelėtų gyvenimo dvasios, o tai būtų neįkainojama” (Rogers, 1983, p. 131).

Į mokinį orientuotas mokymas

Į asmenybę orientuotas mokymo modelis pabrėžia, jog pats mokytojas turi būti pasitikintis savimi, kad tikėtų mokiniais, jų gebėjimu mąstyti ir mokytis. Tik esant šiai išankstinei sąlygai, galima įgyvendinti kitus į asmenybę orientuoto mokymo ypatumus.

Pasak Rogerso, planuoti mokomąją programą ir rengti kursą turėtų visa klasė, tokiu atveju ir mokytojas pagalbininkas, ir mokiniai jaustųsi atsakingi už mokymo ir mokymosi rezultatus. Mokytojas pagalbininkas, remdamasis savo patirtimi ir sukauptomis žiniomis, nurodo mokiniams mokymosi šaltinius ir skatina visą klasę juos gausinti savo pačių patirtimi ir žiniomis. Na, o mokiniams suteikta visiška laisvė pasirinkti ir individualiai ar bendradarbiaujant su kitais įgyvendinti mokomąją programą atsižvelgiant į interesus, pomėgius ir išteklius. Tačiau mokiniai atsako už tai, ką patys pasirinko. Taigi, vyraujant tikroviškumo, pasitikėjimo ir užuojautos atmosferai, skatinamojo mokymosi klimatą pirmiausia kuria mokytojas, bet pamažu įsitraukia ir visa klasė. Šiuo atžvilgiu ir mokymosi procesas, ir mokinių santykiai vienodai svarbūs. Vėliau tiek mokytojas, tiek mokiniai patiria, kad mokytis vieniems iš kitų ne mažiau prasminga, nei mokytis iš knygų.

Tačiau būtent mokinys pirmiausia turėtų įvertinti mokymą ir mokymąsi. Mokinys, kuris mokymąsi pasirinko ir inicijavo pats, yra linkęs visa savo esybe į tokį procesą pasinerti, o ir mokymasis “darosi nuodugnesnis, žinios – greičiau išmokstamos ir lengviau įsiskverbiančios į jo gyvenimą bei elgesį” (Rogers, 1983, p. 189).

Laisvė mokytis ir būdai tam pasiekti

Greta įtakios mokytojo kaip pagalbininko koncepcijos Rogersas taip pat pasiūlė būdus, skatinančius savarankišką mokymąsi. Vienas iš jų – sudaryti mokiniams sąlygas išgyventi realias problemas ir patirtį. Antras – aprūpinti mokinius ištekliais. Kiti Rogerso siūlomi būdai: mokymosi sutartys, visuomenės įtraukimas, bendraamžių tarpusavio mokymas, grupinis mokymasis, grupių susitikimai ir savęs įvertinimas. Įdomumu ir veiksmingumu iš kitų metodų išsiskiria mokymosi sutartys. Paprastai jos sudaromos norint mokinius parengti veiklai, motyvuoti ir padėti jiems įgyvendinti pažintinius tikslus (Rogers, 1983, p. 150). Taip pat šios sutartys gali būti ir vienas iš būdų mokiniams įvertinti. Jas sudarę, mokiniai “patys tampa žinių ieškotojais, o ne pasyviais ir laikiniais jų gavėjais. Jie pasineria į mokymąsi ir atranda šiame kelyje nuostabių dalykų” (Rogers, 1983, p. 153).

Į asmenybę orientuoto mokymosi taikymas

Remdamiesi į asmenybę nukreipto mokymosi sąvoka, mokslininkai, tyrėjai ir mokyklų administratoriai atliko nemažai įvairių ugdymo aplinkos tyrimų. *Šeštos klasės mokytojo eksperimentai* (Rogers, 1983, 1994; Shiel, 1965), *Prancūzų kalbos mokytojas tobulėja kartu su mokiniais* (Rogers, 1983, 1994; Swenson, 1974) ir *Neįprastas gamtos mokslų kursas universitete* (Levitan, 1981; Rogers, 1983) – dažniausiai cituojami veikalai. Be šių

Amerikos mokyklose atliktų kokybinių darbų, įvairiose kitose šalyse vykdyta nemažai ir kiekybinių tyrimų. Rezultatai rodo, kad “jeigu mokytojas sukuria žmogišką aplinką, mokiniai daugiau išmoka, geriau lanko mokyklą, būna kūrybingesni ir lengviau sprendžia problemas” (Rogers, 1983, p. 197).

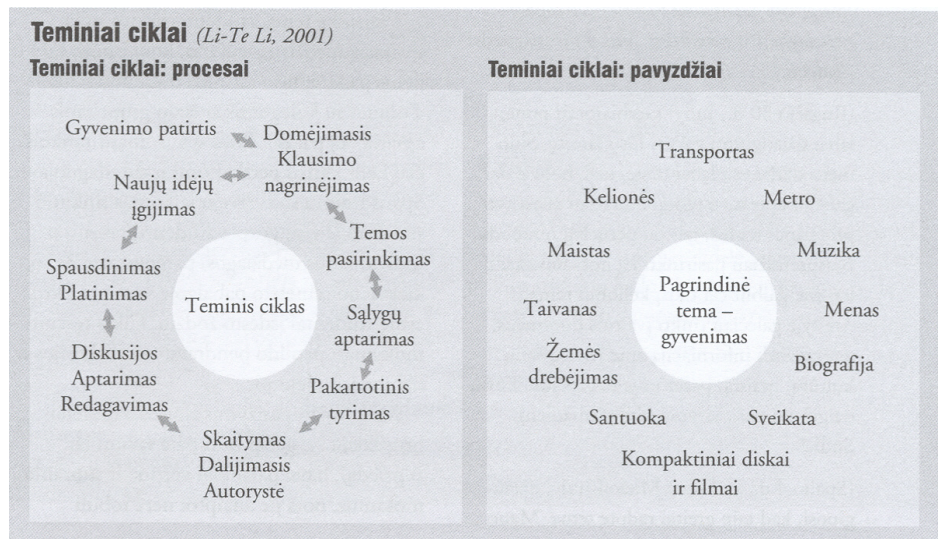
Tačiau kalbų mokytojams rūpi, ar toks į asmenybę nukreiptas mokymas apskritai įmanomas dėstant kalbas ir ypač – mokant anglų kaip užsienio kalbos. Ar gali užsienio kalbos mokytojas būti pagalbininkas, užuot buvęs kaupiamojo ugdymo šalininkas (Berthoff, 1987; Freire, 1970)? Ar mokiniai ką nors išmoks, jei bus skatinami įgyvendinti savo pačių mokomąsias programas? Atsakydama į šiuos klausimus, norėčiau supažindinti su ciklinio temų mokymosi projektu, kurį įdiegiau savo anglų (užsienio) kalbos skaitymo ir rašymo kurse.

Teminiai ciklai mokant užsienio kalbos

Šis projektas buvo įgyvendinamas universiteto kalbų centre vykstančiuose užsienio kalbų mokymo kursuose. Kursų trukmė – vieneri akademiniai metai, paskaitos vyko kartą per savaitę po tris valandas. Studentai – 25-55 metų valstybės tarnautojai, tiek vedę, tiek viengungiai. Visi kursų lankytojai turėjo aukštąjį išsilavinimą, kai kurie – net magistro ar daktaro laipsnį. Tačiau angliškai rašyti jie arba visai nemokėjo, arba mokėjo tik truputį. Taigi anglų kalbos rašyba jiems buvo naujas dalykas, ir jautėsi jie ne itin jaukiai.

Svarbu pažymėti, kad kursų pagrindas Rogerso į asmenybę orientuota filosofija. Dirbdami tam tikrais teminiais ciklais, studentai pirmiausia pasirinkdavo ir išnagrinėdavo temas, o tada ėmėsi įvairių kitų dalykų: sutarčių sudarymo, derybų vedimo, sprendimų priėmimo, kolegų ir grupių diskusijų, apmąstymų ir savęs vertinimo. Terminas “teminis ciklas” pirmiausia reiškia grįžtamąjį ir spiralinį žinių kaupimą, be to, - ciklinį mokymąsi (Altwerger, Flores, 1994). Jau pats žodis “ciklas” leidžia suprasti, kad kiekvienas teminio ciklo žingsnis skatina kitus žingsnius. Kadangi nagrinėjant teminį ciklą kyla vis daugiau su tema susijusių klausimų, dažnai pereinama į tolesnius tyrimus (žr. A priedą). Studentai įtraukiami į visą darbo procesą – nuo paties temos pasirinkimo iki medžiagos ir duomenų tyrimo, skaitymo, rašymo ir dalijimosi tuo, ką išmoko. Taip jie mokosi mokytis. Be kita ko, studentai pradeda geriau pažinti ir patys save, tiek vidų, tiek išorę, o tai savo ruožtu tiesia kelią į tikros asmenybės tapimą.

Dėstytojas šiame procese yra pagalbininkas, jis atviras bendraudamas su studentais, visiškai pasitiki jų jėgomis, jam visą laiką svarbi studentų nuomonė. Nekritiškoje atmosferoje, kai studentai patys pasirenka mokymosi kryptį, tikimasi, jog jie ne tik išmoks kalbą, bet ir atsiskleis kaip brandžios asmenybės.

Procesas ir rezultatas

Pradėkite nuo pasitikėjimo

Studentai ateina į pratybas jau turėdami žinių, gyvenimo patirties ir interesų, tad nelaikykime jų tuščiais indais, kuriuos reikia pripildyti (Freire, 1970); priešingai – pasitikėkime jais kaip aktyviais tarpininkais, turinčiais gebėjimų ir jėgų savarankiškai rasti temų, kurias jie norėtų panagrinėti. Taigi kursų pradžioje studentai raginami susivokti, kas jiems patinka, įdomu, kad patys parengtų savo mokymosi projektą. Temų atranka – tai tyrimas, derybos ir pakartotinis tyrimas, kartais kupinas nerimo, o kartais – jaudulio (žr. 1 pavyzdį).

1 pavyzdys. Elektroniniai laiškai, parašyti pirmosiomis mokslo savaitėmis. (*Šiame straipsnyje pateikiami rašiniai dėstytojo neredaguoti ir ne pakeisti. Visi studentų vardai išgalvoti.*)

(Rugsėjo 30 d., Judy) Gerbiamasis pone, labai džiaugiuosi gavusi jūsų žinutę. Šiuo metu darbe esu labai užsiėmusi, bet vis dar galvoju apie savo temą. Nutariau atsisakyti profesinės temos, nes tai pernelyg nuobodu. Nusprendžiau pasirinkti ką nors linksma ir lengva, galbūt čia tiktų kelionių tema. Ateityje galėčiau rinkti įvairius duomenis, pavyzdžiui, informaciją apie įvairių šalių kultūrą, maistą, pastatus ir papročius. Turiu baigti, iki pasimatymo kitą pirmadienį. Sudie!

(Spalio 4 d., vadovas) Mieloji Judy, džiaugiuosi, kad taip greitai radote temą. Mano nuomone, kelionės ištis labai įdomi tema, galėsite plėtoti ją aprėpdama kultūrą, maistą bei papročius! Tikiu, kad jums tai puikiai pavyks. Sėkmės!

(Spalio 5 d., Judy) Gerbiamasis pone, dvi dienas naršiau internete ir vis dar nieko gero neradau, išskyrus apybraižas. Jau vos neatsisakiau kelionių temos. Esu susiplanavusi parengti rimtų pranešimų - nuo pagrindinės informacijos apie kelionę iki konkrečių jos objektų. Tačiau dauguma interneto tinklapių vien supažindina su kelionės tikslu. Nežinau, kur ieškoti to, ko man reikia. Gal vertėtų nueiti į biblioteką? Vis dėlto šią temą tęsiu.

(Spalio 6 d., vadovas) Mieloji Judy, nenusivilki! Ieškokite kelionių vadovuose, žinynuose ar patarimuose keliautojams. Informacijos rasite internete ar knygynuose. Be to, žvilgtelėkite į šiuos tinklapius... Sėkmės!

Šis pavyzdys rodo, kad dėstytojas yra padėjęjas, nurodąs mokinei šaltinius ir kurias domėtis skatinančią aplinką. Tačiau jis studentams neperša projekcinio darbo temos, nes vertina jų pačių originalų mąstymą ir pasitiki jais. Toks pasitikėjimas – dažnas veiksmingo ir sėkmingo mokymosi laidas (Li, 2001; Rogers, 1983).

Pereikite prie tikroviškumo, palankumo ir užuojautos

Pasirinkę temą, studentai skaito su ja susijusią medžiagą, aptaria, kokį įspūdį tai jiems padarė, rašo rašinius ir dienoraščius. Tuomet su kolegomis ar šiaip grupelėmis aptaria, ką parašė. Prieš spausdinant rankraščiai kelis kartus perskaitomi ir suredaguojami. Spausdinimu šiuo atveju laikomas rinkinio, sudaryto iš visų grupės studentų rašinių ir individualios medžiagos, parengimas. Be to, kiekvieno semestro pabaigoje savo projektų esmę studentai išdėsto žodžiu. Ciklą tęsiant, mokymąsi papildė bendravimas, diskusijos ir dalijimasis idėjomis.

Mokytojas, pasižymįs Rogerso minėtais bruožais, t. y. gebąs būti pats savimi (žr. B priedą), labai palankiai vertina ir supranta mokinius, nors jie anaiptol nėra tobuli (žr. 2 pavyzdį), jų nekritikuoja (žr. C priedą), sukuria aplinką, kurioje galima laisvai reikšti mintis, o tai ypač svarbu siekiant, kad mokymas būtų veiksmingesnis ir našesnis (Kirschenbaum, Henderson, 1989; Rogers, 1983, 1994).

B priedas

Tikroviškumo pavyzdys (Iš mokinio dienoraščio)

Pirmiausia aš manau, kad ugdymo negali pakeisti materialūs daiktai ar prekės. Tai mokymosi procesas. Jeigu mokinys nenori eiti į mokyklą, vadinasi, tam tikrų problemų kilo jo visuomeninėje aplinkoje (galbūt jo šeimoje susiklostė padėtis, kad jis negali lankyti mokyklos, pavyzdžiui, dėl smurto, neturto ar skurdo ir t. t.) arba ugdymo sistemoje (mokymo būdai ar mokyklos valdymo stilius ne traukia mokyti). Vadinasi, jeigu mokinys nenori mokytis, reikia paieškoti tikrųjų šio reiškinių priežasčių. Neverta eikvoti lėšų, rengti visokių loterijų ar kitų materialinių stimulų sprendžiant šią sudėtingą problemą. Ugdymas – tai ne turgaus prekė.

Antra, man neramu, kad tokie veiksmai gali užtraukti mokiniams gėdą. Pavyzdžiui, kai kuriose mokyklose rengiami picų vakarėliai vaikams, kurie yra potencialūs mokyklos nelankytojai. Jeigu mokiniai į šiuos vakarėlius ateina, tai rodo, kad jie blogi, kad jie – potencialūs problemų kėlėjai. Taigi vien atėjimas į tokį vakarėlį šiuos mokinius paženkina. Ir iš karto pakinta mokinių požiūris į mokymąsi.

Apskritai kalbant, pareigūnai, mokyklų vadovai, mokytojai ir netgi kiekvienas iš mūsų turime pagalvoti, kas ugdymo sistemoje negerai. Negalima šitų problemų aiškinti vien tuo, kad mokiniai nori užsidirbti pinigų ar gauti vairuotojo pažymėjimą. Reikia pagalvoti, kodėl mokiniai nenori eiti į mokyklą, ir, perėjus į jų pusę, pasistengti įsijausti į vaikų nuotaiką, mąstymą, o tuomet jau bandyti tiesiogiai į šį klausimą atsakyti.

(Mokytojos atsakymas)

Mieloji Peggy,
ačiū, kad pasidalijote savo išvalgia nuomone. Taip, mes turime išryškinti tikras problemas ir tinkamai jas spręsti. Kaip jūs minėjote, šios problemos šaknys glūdi šeimoje arba mokykloje, bet būtent mokiniai šiuo atveju būna griežčiausiai kaltinami, ir iš čia savo ruožtu kyla daugybė neišspręstų klausimų.

Beje, mane labai sujaudino jūsų mintys apie gėdą. Klįjuojant etiketes, palaužiama mokinių savigarba, o tai savo ruožtu pastūmėja juos į kraštutinumus, kol galiausiai tokie mokiniai pasidaro nevaldomi. Kažkada dėsčiau aukštesniojoje profesinėje mokykloje ir mačiau, kiek skausmo ir pažeminimų patiria mano mokiniai. Tai niekada neišdils man iš atminties. Aš mačiau tas jų žaizdas, todėl niekada nepritarsiu jokiam etikečių klįjavimui. Kaip būtų puiku, jei vis daugiau pedagogų suvoktų šią problemą kaip jus!

Dar kartą ačiū už išsakytas mintis.

C priedas

Įsijautimo pavyzdys (Iš mokinio dienoraščio)

Šį pirmadienio rytą važiauvau pro parką, esantį netoli mano įstaigos. Daugybė žmonių šoko vienas su kitu skambant muzikai. Jie atrodė tokie laimingi ir sveiki. O aš pagalvojau, kad turiu skubėti į darbą. Pasidarė truputėlį liūdna. Gyvenimas toks trumpas, o mes tiek daug laiko praleidžiame dirbdami, kad galėtume pragyventi. Tik išėję į pensiją pradėdame mokytis džiaugtis gyvenimu. Bet tuomet sveikata ir energija jau ne tokia kaip jaunystėje, taigi savo gyvenime prarandame nemažai svarbių dalykų. Tai įvairūs pomėgiai, sportas, interesai, veikla ir t. t.

Aš manau, kad nors darbas ir pinigai gyvenime labai svarbu, negalima pamiršti laisvalaikio, pomėgių ir svajonių, kurias norėtume įgyvendinti.

Po sunkaus darbo reikia atsipalaiduoti ir pagalvoti, kaip suteikti sau malonumo; Pavyzdžiui, pasiklausyti mėgstamos muzikos ar pasižiūrėti filmų. Turi likti ir aistra gyventi, ne vien tik darbas.

(Mokytojos atsakymas)

Labai puikiai suprantu, ką norėjote pasakyti. Taip, mes visi per daug dirbame arba atliekame būtinus, bet nuobodžius dalykus. Šiuolaikiniams žmonėms laisvas laikas atrodo per didelė prabanga, bet aš su jumis sutinku, kad reikia keisti gyvenimo būdą ir pradėti gyventi žmoniškiau!

Ačiū už jūsų mintis. Tikiuosi, kad joms pritartų dauguma Taibėjaus žmonių!

2 pavyzdys. Elektroniniai laiškai, išsiųsti studentams parašius pirmąjį rašinio

(Spalio 27 d., vadovas) Brangieji, galite savimi didžiuotis!!! Pirmieji jūsų straipsniai tikrai labai įdomūs ir nuostabūs. Nors šiuos rašinius rašėte ir ne savo noru, skaitytojui tikrai malonu su jais susipažinti! Negaliu sulaukti kito pirmadienio, kada jums tai pasakysiu. Dėkoju už nuoširdų darbą. Džiaukitės gyvenimu! Mėgaukitės skaitydami ir rašydami!!! ☺

(Lapkričio 3 d., Maggie) Jūs visada mus taip maloniai padrąsinate. Nuoširdžiai dėkui už tai. Kartais net imu ir suabejoju, negi mes iš tiesų tokie šaunūs, kaip sakote?.

Tęskite kaip visapusiškai brandi asmenybė

Brandi asmenybė, anot Rogerso, - tai žmogus, gebantis derinti savo intelektinį ir emocinį pradus. Emocinė reakcija į skaitomą tekstą arba į socialinio gyvenimo įvykį kartais atskleidžia unikalios mokinio išvalgas, kurios savo ruožtu stiprina intelektinę jo sklaidą arba bent jau troškimą toliau plėtoti temą. Nors mokykloje asmeninės emocijos retai kada yra vertinamos, daugelis humanistinės teorijos šalininkų įrodė, kad visapusiškumo samprata daro teigiamą įtaką tiek asmens mokymuisi, tiek apskritai jo gyvenimui (Maslow, 1954; Rogers, 1961, 1980). Taigi greta anglų kalbos mokymosi svarbiausias šios grupės tikslas visapusiškai brandžios asmenybės tapsmas. Be išlygų teigiamo požiūrio aplinkoje studentai vis labiau pasitiki suvokdami ir reikšdami savo jausmus. Toks vidinio pasaulio supratimas nušviečia ryšius su kitais, o drauge stiprina ir vidinį, ir išorinį suvokimą. Visa tai iliustruoja toliau pateikiami pavyzdžiai.

3 pavyzdys. Elektroniniai laiškai, parašyti aptarus pirmuosius rašinių variantus.

(Lapkričio 2 d., vadovas) Mielasis Kenai, kaip jums sekasi, ar viskas gerai? Man regis, per rašinių aptarimą klasėje jautėtės šiek tiek nejaukiai. Tiesą sakant, jūsų rašinys šiai diskusijai buvo paimtas tik kaip pavyzdys. Tai anaipol nereikia, kad jūsų darbas blogas. Priešingai –jūsų rašinys visai geras, kaip tik todėl jį ir pasirinkau! Šiaip ar taip, tikiuosi, neimsite visko per daug į širdį! Aukščiau galvą ir rašykite toliau! Man iš tiesų buvo malonu skaityti jūsų rašinį, ypač pamąstymus apie kasdienį gyvenimą! :-)) Tikėkite savimi!

(Lapkričio 2 d., Kenas) Iš tiesų aš labai džiaugiuosi. Malonu, kai tavo straipsnį svarsto dėstytojas ir kolegos bendramoksliai. Ne kiekvienam taip pasiseka. Beje, iš to svarstymo gavau daugiau naudos negu, tarkim, tuomet, jeigu darbas nebūtų buvęs svarstomas. Tikrai dėl to nenusiminiau. Ačiū už rūpinimąsi.

(Lapkričio 3 d., vadovas) Mielasis Kenai, ačiū už atsakymą į mano žinutę. Jūs visiškai išsklaidėte mano nerimą! Taigi rašykite! Šią savaitę dar negavau jokio jūsų rašinio (žinoma, tai ir neprivaloma). Vis dėlto jums tas nebūdinga, ar ne? :-)

(Lapkričio 3 d., Kenas) Turbūt nežinote, kad aš – ugniagesys. Gelbėdamas žmones ir likviduodamas taifūno padarinius, dirbau keturias dienas be atvangos! Dar neturėjau kada gerai išsimiegoti, todėl negaliu susitelkti į mokslą. Nereikia nė sakyti, kad nieko negaliu ir parašyti. Vienintelis mano noras gauti laisvą dieną ir gerai išsimiegoti, bet kol nebus likviduoti nelaimės padariniai, tam nebus lemta išsipildyti! Pasimelskite už žmones, atsidūrusius nelaimės zonoje, ir... už mane. Amen...

(Lapkričio 4 d., vadovas) Žinoma, Kenai! Širdyje aš iš tiesų esu kartu su visais nelaimės ištiktais žmonėmis! Be abejo, ir jūs, ir jūsų kolegos nusipelnėte didžiausios pagarbos! Būkite atsargūs ir pasistenkite gerai išsimiegoti!

Priekyje – pasitikėjimas ir nauja pradžia

Išnagrinėję savo temas ir pasidaliję mintimis su bendramoksliais, studentai paprastai ieško naujos tirti tinkamos temos ir pradeda naują ciklą. Kitais žodžiais tariant, jų nukreiptas į save mokymasis nenutrūksta ir mokslo metams baigusis. Studentų laimėjimus ir jaudulį geriau atskleis jų pačių pasakojimas (žr. 4 pavyzdį).

4 pavyzdys. Rengiant studentų rašinių rinkinius.

Nė nežinau, kaip apibūdinti dabartinę savo nuotaiką. Jaučiuosi susijaudinęs ir išdidus – pagaliau baigiau anglų kalbos kursus. Atsigręždamas į šiuos metus, viduje jaučiu emocijų sąmyšį. Noriu nuoširdžiai padėkoti savo šeimai, padėjusiai išsipildyti mano svajonei – siekti tolesnio išsilavinimo... Jos parama leido man įveikti šią sunkią užduotį. Esu labai laimingas.

Taip pat norėčiau padėkoti mokytojai, įkvėpusiai pasitikėjimo. Man ir vėl patinka anglų kalba, labai noriu siekti daugiau. Mokytojos padėrinimas – sviri priežastis. Niekad lig šiol nebuvau taip rimtai nusiteikęs mokytis anglų kalbos. Anksčiau lankiau sausakimšą mokyklą, bet kadangi esu gana drovus, nedrįsdavau ten ištarti nė žodžio. Ta vargšė anglų kalba visada man buvo tikras košmaras. Šiuose mokomuosiuose kursuose (nenoriu girtis savo rezultatais) aš bent jau išmokau drąsiai kalbėti viešai. Be to, per rašymo pratybas labai patobulėjo mano galimybės. Niekad nemaniau, kad angliškai rašyti taip lengva. Žinoma, atliekant rašto užduotis, pasitaiko visokiausių sunkumų, pavyzdžiui, kliūva sakinio struktūra, trūksta minčių ar pridarai gramatikos klaidų, tačiau mokytojos vedamas aš šias kliūtis vieną po kitos įveikiu. Apskritai geriausias būdas mokytis – tai kuo daugiau skaityti ir rašyti. Štai kodėl kai kuriuos rašinius iškabinau lentoje. Man patinka visi mano rinkinio rašiniai, nes jie – mano didelių pastangų vaisius. Todėl aš vertinu savo laimėjimus...

Šį semestrą skaitėme knygą... Kiekvienas išgyvenome stiprius jausmus ir gavome iš jos daug naudos. Aš – taip pat. Todėl, kad išklausydavome ir aptardavome kiekvieną nuomonę; ne vien išliedavome vieni kitiems jausmus, bet ir apsvarstydavome įvairius vertinimus. Aš iš tiesų labai praturtėjau. Ir nors kursai baigėsi, tarpusavyje susitarėme, kad ir toliau skaitysime angliškas knygas. Ateityje galbūt bursimės į mokslo grupę ir palaikysime ryšius. Kiekviena paskaita – mano laimės valanda. Man brangūs mokymosi su kolegomis prisiminimai. Ši draugystė visam laikui mano atmintyje paliks pėdsaką. Visiems linkiu geriausios kloties.

Ir mokydamiesi anglų kalbos, ir kaip asmenybės šie studentai padarė tokią milžinišką pažangą, kokios vargu ar kas iš jų būtų galėjęs tikėtis žinodamas, jog tai gana užsiėmę, dirbantys žmonės, kurie rašytinės anglų kalbos mokėsi tik retai vykstančiose pratybose. Be to, pradžioje jie prisiekinėjo visiškai neturi laiko raustis po savo vidų, o ir išorės pasaulis jų nelabai domino. Kadangi grupė buvo nedidelė,

rezultatais, ko gero, negalima apibendrinti kiekvienos situacijos. Vis dėlto dalyvavimo pratybose ir reagavimo būdai, kuriuos kalbos mokytojai geba kurti diegdami Rogerso nuostatas, keičia tiek mokinius ir mokytojus, tiek mokymąsi ir mokymą. Taigi pabandyti verta. Ar prisimenate Carlo Rogerso stebuklingą lazdelę? Kad pedagogai pamirštų esą mokytojai... Ir stebuklas įvyko!

Išvados ir siūlymai

Teminių ciklų pavyzdys atskleidžia, kad kai kurie mokytojų ir mokinių asmeninių santykių ypatumai paakina veiksmingiau mokytis. Mokytojo nuoširdumas, pasitikėjimas ir palankumas, besąlygiškai teigiama globa ir supratimas – patys svarbiausi dalykai (Rogers, 1983; Rogers, Freiberg, 1994). Artumą ir pasitikėjimą mokytojas puoselėja būdamas atviras sau pačiam ir mokiniams, pavyzdžiui, prisimindamas savo anglų kalbos mokymosi patirtį, neslėpdamas nemalonumų, jaudulį keliančių momentų ir paieškų, kaip įveikti sunkumus. Jis gali pasidalyti su mokiniais jam suteiktais įgaliojimais, t. y. pakviesti juos kartu sudaryti kurso planą ar mokomąją programą. Visokio amžiaus ar išsilavinimo mokiniams knieti geriau pažinti mokytoją asmeniškai (Rogers, 1961) ir turėti daugiau galimybių patiems priimti sprendimus. Kodėl turėtume juos nuvilti ir nuolat slopinti motyvaciją mokytis bei entuziazmą? Mokytojo pasitikėjimas, palankumas ir pripažinimas, regis, tokie paprasti, bet retai pasitaikantys dalykai, ugdo mokinių savigarbą, o ši savo ruožtu gerina akademinis rezultatus. Rogersas nuolat mėgo kartoti: „Esant grėsmei, savojo „aš“ kūrimas ir formavimas vyksta konservatyviau, o jai išnykus, asmenybė atsipalaiduoja ir atsiskleidžia“ (2001). Ką tik aprašytuose anglų (užsienio) kalbos kursuose mokiniai pirmą kartą angliškai praktikavosi įvairių dalykų: prisistatyti žodžiu, skaityti angliškas knygas, lankytis interneto svetainėse, rašyti rašinius ir elektroninius laiškus. Vyraujant pasitikėjimo atmosferai, jie pirmą kartą angliškai pasakojosi vieni kitiems apie savo gyvenimą, rūpesčius ir pomėgius. Jiems pavyko įveikti vidines kliūtis ir baimę rizikuoti tiek mokantis, tiek apskritai gyvenime. Be to, mokiniams labai daug reikė besąlygiškai nuoširdus rūpinimasis jais ir supratimas. Toks dėmesingas išklausymas nepaprastai gerina mokymąsi. „Mokiniai pasijunta esą svarbūs, kai kiti žmonės juos paprasčiausiai supranta – ne vertina, ne teisia, bet tiesiog pasižiūri į jų problemas savo pačių, o ne mokytojų akimis“ (Kirschenbaum, Henderson, 1989; Rogers, 1983, 1994). Taigi Rogerso į asmenybę nukreipto mokymosi ir visapusiškai brandžios asmenybės ugdymo tikslus galima įgyvendinti tokiu mastu, koku kalbos mokytojas per pamokas paiso šių nuostatų. Siekiant šių tikslų, mokymasis teminiais ciklais puikus pasirinkimas. Šiuose cikluose į mokymąsi ne tik įtraukiami įvairūs įgūdžiai, bet ir sujungiami žmogaus intelektinis ir emocinis pradai. Mokiniai ir mokytojai dalijasi žiniomis bei vidaus ir išorės pasaulio išvalgomis. Į asmenybę orientuotas mokymasis, toks kaip šiame straipsnyje aprašyti teminiai ciklai, jungia mokslą su gyvenimu ir akina mokinius būti išvalgiais ieškotojais. Į šiuos tikslus tikrai verta atkreipti dėmesį ir kitiems užsienio kalbų mokytojams.

Pabaiga

„Ko mes, žmonės, norime iš savo mokyklos? Ko tikimės iš jas baigusių ir studentais tapusių mokinių? Kokių (...) piliečių mūsų visuomenė pageidauja turėti?“ (Rogers, 1983, p. 307).

Aš nežinau, ar aukštesniosiose Taibėjaus mokyklose vis dar tikrinami moksleivių portfeliai ir suolai, bet esu įsitikinusi, kad tokie įtarinėjimai nepadedą mokiniams išaugti asmenybėmis – pasitikinčiomis, mylinčiomis, atsakingomis. Mokiniai yra gyvos būtybės, žmonės. Nevalia slopinti jų domėjimosi, smalsumo ir galimybių, kaip kad ir

negalima jų varžyti reikalaujant slėpti tikruosius jausmus. Asmenybės vertę atskleidžia laisvė ir gebėjimas būti atviram, tikrumo ir vientisumo troškimas, artimumo ir globos siekis, noras būti neformaliam ir turėti savo vidinį autoritetą, materialinių daiktų svarbos sumenkinimas ir dvasinių vertybių iškelimas (Rogers, 1980).

Kalbos mokytojai ir mokiniai daug metų tobulina mokymosi įgūdžius ir metodologiją. Turbūt jau pats laikas į kalbų mokymą įtraukti savąjį žmogaus ir pasaulio suvokimą. Pats laikas mokytojams atmesti norą bet kokia kaina stengtis išlikti visažiniams. Pats laikas užmegzti tokį dialogą, kuriame liautųsi egzistavusios sąvokos "mokinių mokytojas" ir "mokytojo mokinys", o atsirastų naujos sąvokos "mokytojas mokinys" ir "mokinys mokytojas". Mokytojas bus ne vienintelis mokąs asmuo, bet tas, kuris bendraudamas su mokiniais mokosi ir pats, kuris mokydamasis savo ruožtu moko kitus. Ir mokytojai, ir mokiniai drauge atsako už procesą, ugdantį juos kaip asmenybes (Freire, 1993).

Rogersas nuolat pabrėždavo, kad nė vienas iš jo metodų nebus veiksmingas, jeigu mokytojas nuoširdžiai netroš sukurti aplinkos, kurioje viešpatautų laisvė mokytis (Rogers, 1983). Dabar žinome, kad mokiniai iš tiesų geriau išmoksta svarbiausius dalykus, yra kur kas kūrybingesni, geriau sprendžia problemas, kai mokytojas yra nuoširdus, supratingas ir neabejingas. Vadinasi, viskas priklauso nuo mūsų. Ar mums, mokytojams, pakaks valios ir ryžto šioms idėjoms įgyvendinti? Anot Carlo Rogerso, "tai klausimas, į kurį turime atsakyti kiekvienas" (1980, p. 286).

Literatūra

Altwerger, B., & Flores, B. (1994). Theme cycles: Creating communities of learners. *Primary Voices K-6*, 2(1), 2-6.

Encyclopedia of informal education. (2001). Carl Rogers, core conditions and education.
Žr: <http://www.infed.org/thinkers/etogers.htm>

Freire, P. (1993). *Pedagogy of the oppressed* (Rev. ed.) (M. B. Ramos, Trans.).
New York: Continuum. (Pirmąkart išspausdinta 1970 m.)

Jiang, G. R. (2001). *Ren Xien De Mi Sh U Fu Guei: Iuo Jie S De Ren Ben Xien li Xue*. Taipei: Mao Tou Ieng.

Kirschenbaum, H., & Henderson, V. L. (Eds.). (1989). *Carl Rogers: Dialogues*. Boston: Houghton Mifflin.

Levitan, H. (1981). Science education: An experiment in facilitating the learning of Neurophysiology. *The Psychologist*, 24, 19-27.

Li, L.-T. (2000). *Beyond language skills: A whole language teacher's monologue*. *Jieng-E*, 12(1), p. 47-58.

Li, L.-T. (2001). *Theme cycles: Empowering adult EFL writers*. Paper presented at the 10th International Symposium on English Teaching. Taipei, Taiwan.

Maslow, A. H. (1954). *Motivation and personality*. New York: Harper & Row.

Rogers, C. R. (1961). This is me. In C. R. Rogers, *On becoming a person: A therapist's view of psychotherapy* (p. 3-27). Boston: Houghton Mifflin.

Rogers, C. R. (1961). *On becoming a person: A therapist's view of psychotherapy*. Boston: Houghton Mifflin.

Rogers, C. R. (1980). *A way of being*. Boston, MA: Houghton Mifflin.

Rogers, C. R. (1983). *Freedom to learn for the 80's*. Columbus, OH: Charles E. Merrill.

Rogers, C. R., & Freiberg, H. J. (1994). *Freedom to learn (3rd ed.)*. New York: Macmillan.

Rogers, C. R., & Stevens, B. (1967). *Person to person: The problem of being human*. Moab, Utah: Real People Press.

Shiel, B. J. (1965). *Evaluation: A self directed curriculum*. (Rankraštis)

Swenson, G. (1974). Grammar and growth: A French connection. *Education*, 95, 115-127.

Li-Te Li - Taibėjaus (Taivanas, Kinija) Tamkango universiteto Anglų kalbos katedros anglų (užsienio) kalbos dėstytoja, filosofijos daktarė.
